

Anka Vidovič Miklavčič

IGOR ROSINA – IDEOLOG IN AKTIVIST KMETSKEGA MLADINSKEGA GIBANJA ZVEZE KMETSKIH FANTOV IN DEKLET V LIBERALNEM TABORU

Zamisel o ustanovitvi mladinske kmečke organizacije se je porodila na idejnih temeljih slovanskega agrarizma po vzorih češkoslovaškega, bolgarskega in hrvaškega kmečkega gibanja. To gibanje se je v liberalnem taboru znatno razvilo tudi v Sloveniji v prvih povojnih letih.

Na ustanovitev kmečke mladinske organizacije Zveze kmetских fantov in deklet (ZDKFD) sta vplivala dva dogodka. Prvi je bil ustanovitev Agrarnega kluba Njiva iz vrst kmečkih študentov ljubljanske univerze. Jeseni istega leta (1923) so se trije člani Pucljeve Samostojne kmetijske stranke, med njimi Jože Blaž, udeležili kongresa češke agrarne stranke v Pragi. Po vrnitvi sta obe organizaciji v Pucljevem glasilu nekajkrat družno vabili kmečko mladino – fante in dekleta –, naj ustanovijo svojo lastno organizacijo. ZDKFD je bila ustanovljena decembra 1924 v Ljubljani, prvi predsednik je bil Jože Blaž, kmet iz Tomačevega, od 1930 do spomladi 1941 pa ji je predsedoval Ivan Kronovšek, kmečki sin iz Orle vasi.

Vodstvo ZDKFD je v pravilih zapisalo, da je prosvetno-kulturna in nadstrankarska organizacija. Toda njeno članstvo se je izobraževalo tudi politično. Idejno je pripadala liberalnounitarnemu taboru, vendar je Zveza ves čas vztrajala na lastni organizacijski samostojnosti. Odnose s Pucljevo Samostojno kmetско stranko je Zveza urejala z enakopravnim zastopstvom, prav tako tudi z levim študentskim agrarnim klubom Njiva. Njen predsednik Stanko Tomšič je vsa leta uveljavljal načelo: najtesnejše sodelovanje s kmečko mladino.²¹⁴ Poleg tega, da se je ZDKFD povezovala s Pucljevo Samostojno kmetско stranko, je član vodstva Zveze, politik in pravnik dr. Igor Rosina, v prvem letu kraljeve diktature 1929 postal član vodstva Zveze kulturnih društev v Mariboru.²¹⁵

Igor Rosina se je mlad vključil v politično dejavnost in postal vnet privrženec bratov Anteja in Stjepana Radića ter Hrvatske seljačke stranke (HSS). Z obžalovanjem je podoživljal z vojaškim prevratom kruto strmoglavljeno bolgarsko kmetско vlado s predsednikom Aleksandrom Stambolijskim in njeno mučeniško pot. Osebnostno pa je bil povezan s Češkoslovaško, tudi z Antoninom Švehlo. Skratka, pozorno je spremljal razvoj slovanskega agrarizma v Evropi, v Sloveniji pa je utiral pot uveljavitvi kmetškega stanovskega gibanja z idejno utemeljitvijo »kmet je narod«. Odločil se je za Pucljevo smer kmetškega gibanja in postal član Samostojne kmetijske stranke, ki se je 1926 preimenovala v Slovensko kmetско stranko (SKS).

Kot svobodomislec je že leta 1926 opozoril s člankom »Vstop SLS (Slovenske ljudske stranke) v vlado in mi«, objavljen v Pucljevem *Kmetškem listu*. Rosina ugotavlja, da je vstop SLS v vlado posledica dosledne politike sporazuma, pri čemer je bilo v ospredju izglajevanje nesoglasij med Slovenci, Hrvati in Srbi. Ob tem je bilo neizogibno upoštevati demokratična načela in realnost, da je v Sloveniji večinska stranka samo SLS. V vladi večinskih strank bo imela Kraljevina SHS tudi večji ugled v zunanji politiki. Rosina je upal, da bo SLS z vstopom v vlado uravnoteženo urejala razmerja tako s HSS kot s SKS, še posebej z odhodom Samostojne demokratske stranke (SDS), ki je »s politiko trde roke« nedemokratično in »s strahovlado« razdirala narodno skupnost. K vstopu SLS v vlado je pripomogel tudi minister Ivan Pucelj, pri čemer sta zrasla ugled in spoštovanje Slovencev v Zagrebu in Beogradu.²¹⁶ O katoliški Slovenski ljudski stranki pa je takole zapisal: »Pustimo prepire ali je ali ni SLS zgolj verska stranka in ali je odvisna od Rima. Ta vprašanja naj rešujeta dnevnik Slovenec in Jutro.

214 Vidovič-Miklavčič, *Mladina med nacionalizmom in katolicizmom*. Podrobna obravnava Zveze kmetških fantov in deklet (ZDKFD) v liberalno-unitarnem taboru na str. 10–29, 193–209. Gl. tudi Košmrlj, *Društva kmetških fantov in deklet – nosilci naprednega mladinskega kmečkega gibanja*, str. 61–64, 67.

215 *Gruda*, 1929, št. 4, Prosvetni glasnik, str. 115.

216 *Kmetški list*, 3. 11. 1926, Igor Rosina, Vstop Slovenske ljudske stranke (SLS) v vlado in mi, str. 2.

Naša Pucljeva stranka bo kot doslej tudi v prihodnje sodelovala v združništvu in gospodarstvu. Saj drugačna politika ,kakor socialna ni več mogoča, kot je poudaril Stjepan Radić 2. maja v Celju.«²¹⁷

Rosina je kritično spremljal volilno gibanje za oblastne skupščinske volitve, ki so bile januarja 1927. Pri tem je izpostavil posebej stališča SLS, ki se je odločno zavzemala za »slovenstvo in avtonomijo«. Rosina piše, da slovenstvo danes ni več v nevarnosti, saj bo njegovo varnost zagotavljala tudi notranja politika naj-novejšega sporazuma, za katero imata zasluge HSS z Radićem in SKS s Pucljem. Sicer pa sta za Pucljevo kmetsko gibanje pomembna predvsem kmet in delavec. Odločilno je, da »kmetske interese varujemo, slovenstvo pa ohranimo«.²¹⁸ »Naš program Slovenske kmetske stranke je naslednji: sodelovati z vsemi kmetskimi strankami v državi v težnji, da postaneta kmet in delavec subjekt in nosilec vse politične oblasti. Po svoji ogromni večini, navezanosti na zemljo in ohranjeni poštenosti ima kmetski stan edini pravico, da si državo uredi po svojih potrebah in predvsem pravično v razmerju do drugih oblastnikov na politično-gospodarskem in kulturnem področju.«²¹⁹

* * *

Vodstvo ZDKFD je bilo predvsem v rokah dveh mladih, še ne 30 let starih mož. To sta bila predsednik Ivan Kronovšek, uspešen organizator z dolgoročno načrtom preobraziti Zvezo v novo samostojno politično organizacijo kmetov, ki bi enakopravno posegala v družbeno in gospodarsko življenje, in član vodstva Zveze, njen ideolog in aktivist s širšim delokrogom Igor Rosina. Leta 1930 sta bila oba sprejeta v konzorcij Pucljevega *Kmetskega lista*. Kot člana osrednjega vodstva Zveze sta bila poklicana, da bosta utirala pot novi kmetski miselnosti, ne le v *Grudi*, temveč tudi v *Kmetskem listu*. Njuno plodno sodelovanje je zaznamovalo več kot eno desetletje (1929–1941).

Po prvi svetovni vojni so začele države posvečati večjo pozornost agrarni politiki – kmetijski proizvodnji, še posebej v državah, v katerih je prevladovalo kmečko prebivalstvo, tako v Jugoslaviji kot v tedanji Sloveniji. V tej so bile leta 1931 naj-gosteje naseljena naslednja agrarna območja: Prekmurje, Slovenske gorice, Haloze, Sotelsko, Bela krajina, manj Dolenjska in najmanj predeli severozahodnih Alp.²²⁰

Eden temeljnih pogledov na kmetsko gibanje v okviru agrarizma na Slovenskem, pa tudi širše v Evropi, je družbeno mesto kmetskega stanu in giba-

217 Prav tam.

218 *Kmetski list*, 29. 12. 1926, str. 3–4.

219 Prav tam.

220 Ilešič, *Gospodarska struktura Slovenije v luči poklicne statistike*, str. 9.

nja. Kmetška ideologija ti vprašanji namreč postavlja med prvenstvena in ključna stališča obstoja kmeta in vloge kmetškega gibanja v prihodnje.

Ne gre prezreti zborovanja okrožnega odbora SKS za Štajersko in Prekmurje v Mariboru 13. junija 1926. Kot odposlanca strankinega načelstva sta se ga udeležila Albin Prepeluh in dr. Drago Marušič. Na zborovanju so izčrpno obravnavali politične in gospodarske smernice stranke. V vodstvu okrožnega odbora je bil v tiskovni odsek izvoljen tudi Rosina. Njegovo izčrpno poročilo, objavljeno v Pucljevem *Kmetškem listu* leta 1926, je ostro napadel pisec v katoliškem glasilu *Slovenec*. Med drugim je Pucljevemu kmetško-delavskemu gibanju prisodil levičarsko orientacijo.

Rosina je temu idejno oporekal v članku *Kmetška stanovska kultura*, v katerem je opisal in predstavil poglede katoliške SLS do perečega družbeno-gospodarskega stanja. Vsak stan namreč išče le dobičkonosnost. S tem sta meščanstvo in delavstvo v medsebojnem nasprotju in organizirana kot gospodarska konkurenta. Toda za kmetški stan je nujno, da se to preprečuje, sicer bo izgubil svojo stanovsko kulturo, poudarja Rosina. Kmetško gibanje v okviru Pucljeve Slovenske kmetške stranke si prizadeva ozavestiti in gospodarsko-politično ter kulturno dvigniti slovenski kmetški stan. Le dobro organiziran in enoten bo kljuboval vse bolj bližajoči se svetovni gospodarski krizi, ki bo najbolj nasilna, kot poudarja Rosina, na kmetovem hrbtu. Pred gospodarskimi konkurenti se mora tudi kmet agrarizirati, ob tem je navedel primer stanovskega združevanja z Radičevo HSS. Narodna kultura je tudi v Sloveniji kmetška, ni meščanska, ker meščanske pri nas nimamo. Kmet je širokogruden in človekoljuben, vezan na svojo zemljo, ker mu ta daje stalnost in poštenje, pa tudi ohranja in pogloblja verstvo. Kot pravi Dostojevski: »Glejte, nekaj sakralnega je v zemlji.« Rosina je navedel tudi podobno Tolstojevo čustvovanje.²²¹

Nasprotniki kmetškega gibanja so v njem videli razredno gibanje in sodili kmetški sloj kot razred. Ali pa kakšno stanovsko gibanje, ki je v opreki z drugimi stanovskimi gibanji. Obe oceni sta bili zgrešeni, zato je Rosina v svojih idejnih prispevkih utemeljil: kmet je narod, saj to dokazuje široko in množično kmetško gibanje v tedanji Evropi.

Naj omenim, da je svoje prepričanje poglobil, ko se je v delegaciji Pucljeve SKS udeležil veličastnega pogreba Stjepana Radića avgusta 1928 v Zagrebu. Kar je tedaj doživel v sprevedu nepregledne množice kmetov, je kasneje v *Grudi* opisal: »Tu sem prvokrat videl defilirati cel narod.«²²² Ob tem je ugotavljal, da je zelo malo slovenskega meščanstva, ki ga od kmečkega izvora ločuje več sorodstvenih kolen kot štiri. Delavstvo, obrtnike in izobraženstvo pa znatno manj. Mnogi od

²²¹ *Kmetški list*, 11. 8. 1926, Igor Rosina, *Kmetška stanovska kultura*, str. 2–3.

²²² *Gruda*, 1929, št. 5–6, Igor Rosina, *Ideološki prispevki. Kmet in narod*, str. 133.

teh so odšli v prvem kolenu iz kmečke hiše. Ostaja dejstvo, da je edini stan, ki ima čisto slovensko podobo, obličje in svojo kulturno obliko, samo kmetski stan. Torej je moralna, kulturna in številčna podlaga slovenskemu narodu slovenski kmet. Zato je pravično, da ga nujno pritegnemo h gospodarskemu in javnemu življenju. »Ko rešujemo kmeta in ko njega združujemo, rešujemo tedaj slovenstvo«, je prepričljivo zatrdil Rosina leta 1929 v *Grudi*.²²³

Kmečko gibanje ZDKFD, ki je slonelo na idejnih temeljih slovanskega agrarizma in obenem na jugoslovanski nacionalni ideji, je hkrati sprejelo nauk katoliške cerkve, četudi je odklanjalo politični katolicizem. Z ustanovitvijo in delovanjem Katoliške akcije v Sloveniji se je vodstvo ZDKFD hotelo zavarovati pred različnimi očitki. Na rednem občnem zboru omenjene Zveze 2. junija 1929 v Ljubljani so poleg drugih zadev z veliko pozornostjo in izčrpno razpravo poslušali Rosinov referat o Katoliški akciji v Sloveniji. Ob tem so sprejeli resolucijo, v kateri poudarjajo, da je Zveza prosvetna organizacija, ki stoji na načelu pozitivnega krščanstva, in da njeni društveni člani delujejo v tem smislu. Toda Zveza kot celota in kot samostojna organizacija se ne bo podredila organizirani Katoliški akciji. Kot kmetska borbena organizacija bo namreč samostojno presojala vse družbene pojave, tudi gospodarsko in politično dejavnost slovenskih klerikov. Ob tem pa bo odklanjala krivične očitke in sodbe o proticerkvenosti in brezverstvu, ki jih razširjata slovenski kler in njegov tisk. Bodo pa Zveza in njena društva sodelovali s tistim dušnim pastirjem, ki bo poln »ljubezni do bližnjega, brez oblastnosti, maščevalnosti... povsod tam bodo Zveza in njena društva z veseljem sodelovala z njim za cilje Katoliške akcije«, kot jih je postavil njen cerkveni poglavar. Resolucijo so na rednem občnem zboru Zveze soglasno sprejeli in obenem zadolžili odbor, da jo odpošlje škofijskemu ordinariatu v Ljubljani in Mariboru.²²⁴

Ne gre prezreti, da so pisci v glasilu *Gruda* z vso spoštljivostjo pisali o tradicionalnem kmečkem praznovanju cerkvenih praznikov, četudi so bili privrženci liberalnega tabora in njegovih strank.

Ko je sredi leta 1929 dr. Gregor Rožman prevzel sedež naslednjega škofa in koadjutorja ljubljanske škofije, je *Gruda* objavila škofovo sliko s čestitkami slovenske kmetske mladine, združene v ZDKFD. Izrazila je upanje mladine, da bo razumel upravičenost njene borbe za strokovno in politično izobrazbo in boja kmetskega ljudstva za odločujočo politično moč v državi. Kmetsko ljudstvo, ki

223 *Gruda*, 1929, št. 7-8, Igor Rosina, Ideološki prispevki, str. 165.

224 *Gruda*, 1929, št. 5-6. Organizacija. Poročilo o rednem občnem zboru Zveze društev kmetskih fantov in deklet, str. 146-147. Velja poudariti, da sta Janže Novak in dr. Igor Rosina kot načelno stališče do katoliške vere in Cerkve v idejno-programskih smernicah ter tudi na občnih zboreh vodstva ZDKFD vedno poudarjala sprejem katoliške Cerkve kot božje ustanove, ki se ji podreja tudi mladinsko kmetsko gibanje. Več o tem Vidovič-Miklavčič, *Mladina med nacionalizmom in katolicizmom*, str. 17-19.

je povezano z zemljo in s preteklostjo, naj bi poleg nasprotij med kapitalom in delom hkrati reševalo tudi kulturne, moralne in verske tradicije naroda. Z upanjem, da bosta kmetsko ljudstvo in duhovščina to zgodovinsko nalogo uresničevala »nad dnevnimi političnimi in osebnimi borbami« in da bosta zajela »vse razrede v tvorno ljudsko družbo, pričakujemo naklonjenost škofa dr. Rožmana. V tem upanju stokrat pozdravljen!«²²⁵

V času čiste diktature 1929–1931²²⁶ je bil 5. decembra 1929 ustanovljen Sokol Kraljevine Jugoslavije, ki je pridobil značaj državne ustanove. V tem je liberalni tabor videl nove možnosti za širše sodelovanje med vsemi organizacijami in društvi. Rosina je v *Kmetskem listu* konec julija 1931 zapisal, da je državni Sokol zajel širše plasti naroda, še posebej kmečkega. Podrobno je orisal nov značaj in vrline državljske vzgoje, tako npr. viteštvo, poglobitev discipline in volje za najvišje državne cilje, ki jih je treba doseči na tedanjih parlamentarnih načelih enakosti in bratstva svobodnega naroda. Rosina je sodil, da je prišel čas Sokola, ki bo zajel zadnjo veliko kmečko vas in združil ves kmečki narod, zlasti »čistokrvno kmečko mladino«. Pohvalil je Društva kmetjskih fantov in deklet, da so premagala odpor do javnega nastopanja in da ponosno in samozavestno prirejajo svoje tekme koscev in žanjic ob prisotnosti večstoglave množice gledalcev. Rosina je izjavil, da je uspešna ZDKFD pripravljena sodelovati s Sokolom, ker mu zaupa, da bo sprejel in upošteval njene socialne smernice. Prav v tem času so društva Zveze prešla v ofenzivo in se uspešno uveljavljala v številnih predelih Slovenije. Pričakovali so, da se bo v takšno gibanje vključil tudi Sokol.²²⁷

Ob izvolitvi novega papeža Pija XII. v Rimu marca 1939 je dr. Rosina kot politik v *Večerniku* obeležil svoj odnos in poglede na vlogo katoliške cerkve in političnega katolicizma na Slovenskem. Pisec v *Slovincu* se je z razumevanjem odzval in Rosini »kot vodji sodobnega slovenskega svobodomiselstva želel razjasniti njegove mnogovrstne probleme«, ki so povezani z duhovnim življenjem Cerkve.²²⁸ Pisec Rosino pohvali, da se po pravici klanja smernicam katoliške Cerkve in da je popolnost krščanstva v dejavnem življenju skladna z vero. Ob tem pa Rosina zavrača »svobodnjaški racionalizem«, vendar se ne odreče tradicionalnemu antiklerikalizmu, ki ga pisec v *Slovincu* oceni kot »pravo psihozo slovenskega liberalnega človeka«. ²²⁹ Pisec nadalje opisuje, katere negativne pojave je treba zavreči, med njimi tudi subjektivne zmote, in sprejeti transcendentne norme. To je, zapiše, »edino pravilni krščanski totalitarizem v osebnem in

225 *Gruda*, 1929, št. 7–8, Dr. Gregor Rožman, str. 156–157.

226 O tem gl. poglavje Igor Rosina v tridesetih letih.

227 *Kmetjski list*, 29. 7. 1931, Igor Rosina, Pregled kmetsko-kulturnega dela, str. 1–2.

228 *Slovenec*, 4. 3. 1939, Prazni strahovi dr. Rosine, str. 3.

229 Prav tam. Pisec v *Slovincu* ni podpisan, a sodim, da sta gojila medsebojno spoštovanje in naklonjenost. Z malo drugačnimi poudarki odgovor tega pisca komentira Jure Gašparič v predhodni razpravi.

Leva slika: Shod Društva kmečkih fantov in deklet, okoli 1937

Desna slika: Tekmovanje koscev in žanjic Društva kmečkih fantov in deklet, Središče, okoli 1935

(Družinski arhiv Andreja Rosine)

socialnem pogledu«. Sicer pa je v slehernem iskanju in prizadevanju »ogromno svobodnega prostora« in »plodovitega sodelovanja za vse resnicoljubne in poštene ljudi«. »Mislimo, da se na tej podlagi razpršijo vsi prazni strahovi, ki mučijo dr. Rosino«,²³⁰ je ob koncu članka zapisal pisec v *Slovincu*.

Konec šestojanuarske diktature je obeležil uvedbo omejene parlamentarne demokracije. Decembra 1931 je bila ustanovljena edina stranka Jugoslovanska radikalna kmeška demokracija (JRKD), ki se je julija 1933 preimenovala v Jugoslovansko nacionalno stranko (JNS).

V okviru stranke naj bi nova generacija drugače pojmovala in sprejemala takšen nacionalizem, ki bo odprt socialnim načelom. Torej, socialnost mora postati tisti imperativ, ki bo prevladoval v slovenskem kmeškem gibanju. Z vzgojo kmeta in kmeške mladine v duhu nacionalne ideje so bo rodil nov tip kmeškega človeka – kmeta državotvorca. Iz vodstva ZDKFD sta se v to stranko med drugimi vključila Igor Rosina in Ivan Kronovšek. V politiki JNS sta delovala kot samostojni osebi in ne kot člana vodstva ZDKFD. V stranki sta vztrajala vse do aprilskega zloma leta 1941.²³¹ Toda v drugi polovici tridesetih let sta se vključevala v ljudskofrontno narodnoobrambno gibanje in delo. V njem sta zavestno

²³⁰ Prav tam.

²³¹ Vidovič-Miklavčič, *Mladina med nacionalizmom in katolicizmom*, str. 198–207, 208–233. Ivan Kronovšek in dr. Igor Rosina sta bila člana JNS, toda zlasti v drugi polovici tridesetih let sta prisluhnila in bila odprta drugim političnim gibanjem. Zlasti kar zadeva narodnoobrambno gibanje in akcije za strnitev vseh »naprednih« sil in sprejetje novega programa Mladine JNS pod naslovom Politična, gospodarska in socialna načela septembra 1940/41.

sprejemala povezovanje ob graditvi skupnega programa in zavračala idejnopolitične smernice, ki razcepljajo narod.

Rosina je prihodnost in preporod slovenskega naroda videl izključno v kmetemskem gibanju. Kmečka kultura mora rasti iz kvalitete. Sodil je, da prihaja čas nove dobe, nove miselnosti, ki bo združevala slovenske kmetijske množice pri utiranju kmetijske demokracije in s tem kmetijsko delavsko gibanje v jugoslovanski državi. Toda razsežnost svetovne gospodarske krize je močno prizadela kmečke množice tudi v Jugoslaviji. V takšni realnosti je Rosina spredel, da kmetijska demokracija ni več mogoča in da jo bo treba zamenjati z ideologijo socialne storitve. »Čim več bomo vložili napore in žrtvovali skupnosti, tem več bomo dosegli. Svoj delež naj prispeva tudi kmetijsko-mladinsko gibanje«, je zapisal v *Grudi* leta 1932.²³²

Vodstvo Zveze, med drugimi tudi Rosina, je v *Kmetemskem listu* in *Grudi* veliko pisalo o tem, da je političnogospodarska in strokovna javnost zavrgla liberalno načelo svobodne proizvodnje in konkurence. Začela se je zmagovita pot načrtnega gospodarstva in nadzorovane demokracije. V drugi polovici tridesetih let, ko je SLS vstopila v Jugoslovansko radikalno zajednico (JRZ), je bil liberalni tabor v opoziciji. S pojavom različnih gibanj pod okriljem protifašistične Ljudske fronte, ki so zajela tudi člane številnih društev ZDKFD, je prišel v hud primež vladajoče stranke. Stopnjevana ostrina političnega katolicizma z geslom »idejo je treba postaviti proti ideji« se je uveljavila skupaj z mislijo, da je dovoljena tudi sila. V katoliškem tisku so v tem smislu še posebej izpostavljali člane društev Zveze. Na številne so kazali, da so člani ilegalne komunistične stranke ali njeni privrženci. Dolgoletni član vodstva ZDKFD, odvetnik Igor Rosina, jim je nudil pomoč in z uspešno rešenimi tožbami zavrnil zaporne kazni ali celo konfinacije. Resnici na ljubo je, četudi je bil politično oprt na stranko JNS, po anšlusu Avstrije v ljudskofrontnem gibanju videl plodno sodelovanje za narodnoobrambno delo, po sovražni okupaciji Slovenije spomladi 1941 pa je to našel v skupnem odporu in narodnoosvobodilnem boju.

* * *

Ob nekdanjem preporodovcu Janžetu Novaku, ki se je vključil v Zvezo društev kmetijskih fantov in deklet (deloval od 1927 do smrti 1934) in programsko utemeljil ideologijo in dejavnost, sodi v jedro Zveze tudi Igor Rosina. Kot politik in član Pucljeve SKS ter izvoljeni član Konzorcija *Kmetijskega lista* in še posebej kot izvoljeni član vodstva v krovni organizaciji ZDKFD je s svojo vsestransko dejavnostjo zapustil globoko sled.

²³² *Gruda*, 1932, št. 10, Igor Rosina, Kmetijska demokracija, str. 279.

V prikazu Rosine kot aktivista v obdobju od druge polovice dvajsetih let do pomladi 1941 je potrebno upoštevati njegovo prosvetno-kulturno delovanje v vodstvu Zveze kulturnih društev in organizacijsko dejavnost v Zvezi društev kmetijskih fantov in deklet. To obojestransko plodno sodelovanje ni vplivalo le na idejno usmeritev, temveč še posebej na značaj organizacijske dejavnosti. Zveza kulturnih društev (ZKD) v Mariboru je leta 1928 štela 245 včlanjenih društev. Prav tega leta so v ZKD vstopila vsa društva ZDKFD na Štajerskem. Obe organizaciji sta se s podobnimi idejnimi pogledi namreč zблиževali. K temu je pripomoglo tudi lepo število uglednih in dejavnih prosvetnih delavcev v odboru ZKD v Mariboru, ki so veljali kot »najjačji predstavniki naprednega pokreta v mariborski oblasti«. Med njimi je bil kot član odbora ZKD in član pododbora krovne organizacije ZDKFD na izrednem občnem zboru septembra 1927 za prvega predsednika izvoljen Igor Rosina.²³³

S ciljem tudi kmetško mladino vzgajati za prosvetno, socialno in gospodarsko delo, so v delovnem programu uvajali pestra predavanja. Zlasti s področja kmetijskogospodarskih vprašanj so prirejali tudi enodnevne gospodarske tečaje. Poleg ustanavljanja knjižnic so društva poskrbela za glasbeno dejavnost, gojila so zborovsko petje, uvajala tamburaške nastope, pestre in uspešne gledališke predstave, ponekod z lastnim gledališkim odrom. Če so sredstva dopuščala, so si nabavili radioaparate. Vse to je poglobilo možnosti širšega izobraževanja in samoizobraževanja večine članov, ki so bilo tedaj stari med 20 in 30 let, le manjši del članov je bil mlajši od 20 let.

O vzajemnem delovanju obeh organizacij in o uspehih je poročalo skupno glasilo *Gruda* (1924–1941). Podobno poslanstvo je imela na Kranjskem *Kmetška prosveta*, ki se je nekoliko pozneje razširila tudi na Štajerskem.

Igor Rosina je obiskoval številna društva na širšem štajerskem območju. Ob obisku društev in po predavanju se je članom približal v pogovoru, bodisi o osebnem odnosu do kmetijskega stanovskega gibanja bodisi o izkušnjah in uspehih pri ustanavljanju društev. Sredi junija 1929 je Rosina obiskal Društvo kmetijskih fantov in deklet v Savinjski dolini. Sprva je kot odbornik Zveze kulturnih društev Maribor v Braslovčah predaval o temi »Elementi kulture človeštva«. Predavanja so se udeležili tudi člani okoliških društev kmetijskih fantov in deklet. Dan zatem so se skupaj odpravili v Orlo vas, kjer so v lastni društveni sobi poslušali Rosinovo predavanje o kmetstvu. V razgovorih s člani in s predsednikom društva Ivanom Kronovškom jim je Rosina razložil poglobljene smernice delovanja in jim dajal praktične nasvete. Obiski delavno zavzetih in uspešnih društev kmetijskih fantov in deklet v Savinjski dolini so Rosino prepričali, da je »naš pokret pognal že močne korenine v slovensko zemljo ter zbral kmetijske fante in

233 *Gruda*, 1929, št. 4, Prosvetni glasnik, 115–116.

dekleta v katerih srcih leži vsa bodočnost Slovenije«. To svoje realno videnje je Rosina objavil v *Grudi* leta 1929.²³⁴

Za usposabljanje organizacijskega delovanja t. i. »ožjega kroga« v posameznih društvih je praviloma poskrbela krovna Zveza. Med predavatelji s takšno nalogo je bil pogostokrat izbran Igor Rosina. In kar je bilo najbolj koristno in privlačno, predavanjem so sledili osebni pogovori.²³⁵

Kot pravnik in odvetnik je sodeloval na predavanjih na vsakoletnih prosvetnoorganizacijskih tečajih. Ti so bili vsebinsko zelo pestri in sicer prosvetnogospodarski, združni, kmetijsko-strokovni, dramatski, živinorejski. Za ženske tečajnice pa so potekali gospodinjski, kuharski, mlekarski, zdravstveni in še drugi tečaji. Med predavatelji Rosino srečamo januarja 1935 v Celju, prav tako januarja 1935 v Ormožu in sredi oktobra istega leta v Slovenskih Konjicah.²³⁶

Ob reorganizaciji Zveze, ko so bili ukinjeni pododbori in so začela delovati novoustanovljena okrožja, je bil pripravljen prosvetni organizacijski tečaj v Mariboru. Za člane društev je potekal od 27. do 29. decembra 1938 ob številni prisotnosti tečajnikov iz širšega mariborskega območja. Med predavatelji sta bila Igor Rosina in krovni predsednik Zveze Ivan Kronovšek.²³⁷

Po padcu Jevtićeve vlade 1935 se je nekdanja SLS vključila v nastajajočo vsedržavno JRZ. V novi vladi, ustanovljeni 24. junija 1935, je notranji minister postal Anton Korošec.

Člani liberalnega tabora, še posebej pa ZDKFD, so od srede tridesetih let do aprilskega zloma 1941 doživljali veliko preizkušenj. Novi politični oblastniki so se vtikali v kulturnoprosvetno dejavnost društev kmetских fantov in deklet. Še zlasti so bile napadene razne tekme in manifestacije kmetских praznikov v poletnem času. Tu mislimo na številne nedeljske tekme koscev, grabljic in žanjic, ki so se kot kmečki tabori spremenile v kmetska gibanja in privabljala velike množice od blizu in daleč, s čimer sta rasli kmečka samozavest in moč. Toda tekmovanja koscev, žanjic in grabljic ter druge delovne manifestacije so bili s strani oblastnikov katoliške SLS označeni za »hlapčevsko delo«. Ker društva niso spoštovala nedelje kot cerkvenega praznika, jih je katoliški tisk označil za brezverska. Še hujše klevete in sodbe je tisk prinašal o nekaterih društvih, ki naj bi postala zatočišča komunističnih privrženecv. Tako označenim društvom je Igor Rosina, pravnik in odvetnik, svetoval in nudil pomoč pri vložitvi tožbe zoper lažne klevete, ki so bile pogosto objavljene v strankinem katoliškem tisku. Jeseni 1936 je Rosina poslal pismo predsedniku krovne Zveze Ivanu Kronovšku.

234 *Gruda*, 1929, št. 7–8, Igor Rosina, Društveno življenje v Savinjski dolini, str. 177–179.

235 Ule, Nastanek in razvoj društev kmetских fantov in deklet na Notranjskem, str. 233.

236 *Gruda*, 1935, št. 1–2, str. 31–32.

237 Fijavž, Delovanje društev kmetских fantov in deklet na celjsko-savinjskem in konjiškem območju, str. 302.

V njem sporoča, da se je okrajno načelstvo Ptuj večkrat pozanimalo in spraševalo, ali bodo prireditve društev s svojimi manifestacijami ogrožale javni red in mir, temu bi namreč gotovo sledil oblastni razpust društev. Rosina je svetoval in predlagal Kronovšku, naj se pred občinskimi volitvami v okraju dobro pripravijo za zmago »neklerikalnih kandidatov«.²³⁸

Ta pobuda aktivista Rosine je ob obstoječi notranjepolitični sceni padla na plodna tla. Občinske volitve so v različnih okrajih v Dravski banovini potekale od 1935–1938. Omenimo naj še državnozborske volitve 11. decembra 1938. Ob tem ne gre prezreti, da se je obnovila množična katoliška Kmečka zveza (1935–1941), katere člani so volili vladno listo, torej slovenski del JRZ. Obstajalo je tudi pomembno dejstvo, da vodstvo krovne Zveze in člani društev v drugi polovici tridesetih let niso enovito podpirali JNS, temveč so bili vse bolj politično diferencirani. V živahnem volilnem boju za prihodnje občinske uprave so tako prek okrožnic zveznega predsednika Ivana Kronovška kot drugih vodilnih društvenih akterjev prišla v veljavo navodila Igorja Rosine: če člani društva v občinah niso uspeli sestaviti svoje kandidatne liste, naj se odločijo za vsako opozicijsko listo. Tako so glasovali bodisi za listo JNS, gospodarsko ali nevtralno listo ali listo slovenskega ljudskega gibanja. Na skupščinskih volitvah decembra 1938 pa so oddali glasove za združeno opozicijo Vladka Mačka, naslednika Stjepana Radića.

Ob pogostih objavah v katoliškem tisku slovenskega dela JRZ, da so društva kmetijskih fantov in deklet v nekaterih krajih postala »zatočišča komunističnih elementov«,²³⁹ je vodstvo glavnega odbora Zveze to zanikalo. Tudi na seji tega odbora v Celju 23. februarja 1936 so opisane obtožbe zanikali in sprejeli izjavo, da odklanjajo razna podtikanja in sumničenja, ki obtožujejo kmetijsko mladinsko gibanje. Odvetnik Igor Rosina je društvu Zveze kmetijskih fantov in deklet v Sv. Lovrencu v Slovenskih goricah 1. maja 1936 vzpodbudno pisal, naj tudi oni vložijo tožbo proti klevetam *Slovenskega gospodarja*.²⁴⁰ Sicer pa je Rosina predvsem kot dolgoletni in aktivni član vodstva Zveze kmetijskih fantov in deklet združenje obranil vrste obtožb, naslovljenih bodisi na posamezne člane vodstva Zveze ali na posamezna krajevna društva in člane. Zlasti v letih pred aprilskim zlomom 1941 je v različnih delih Slovenije v ZDKFD namreč prevladovala bolj ali manj levičarska usmerjenost.²⁴¹ ZDKFD je bila zato v stalni nevarnosti pred oblastnim razpustom.

238 SI AS 1679, š. 1. Pismo advokata dr. Igorja Rosine, Maribor, z dne 29. 9. 1936. Ivanu Kronovšku, predsedniku Zveze kmetijskih fantov in deklet, Ljubljana; gl. tudi Šuligoj, Društva kmetijskih fantov in deklet v ptujskem okraju, str. 312–313, kjer je med drugim omenjeno tudi Rosinovo sporočilo Ivanu Kronovšku, ki ga hrani Zgodovinski arhiv na Ptuj.

239 *Slovenski gospodar*, 4. 3. 1926, Komunisti silijo med kmetice: rdeči med zelene, str. 3.

240 Šuligoj, Društva kmetijskih fantov in deklet v ptujskem okraju, str. 321.

241 Avtorji publikacije *Pot kmečkega ljudstva v OF* tudi za številna društva, vključena v ZDKFD, zlasti za drugo polovico tridesetih let, ugotavljajo privrženost ljudskofrontnemu gibanju.

S priključitvijo Avstrije k tretjemu rajhu marca 1938 je postalo še posebej aktualno vprašanje značaja narodnoobrambnega dela v severni Sloveniji. Tedaj je glavni odbor ZDKFD nemudoma sklical sejo 15. maja 1938 v Celju in sprejel resolucijo, katere avtorja sta bila Srečko Goljar in Igor Rosina. V njej sta glede na mednarodni politični položaj izpostavila naslednja načelna izhodišča: vzgojo slovenske kmečke mladine v svobodoljubju, stanovskem in narodnem, krepitev državljanske zavesti in čuta »pripadnosti k narodnostnemu sklopu Jugoslavije«. Potrebna je predvsem združitev vseh narodnih sil za sodelovanje vseh slovenskih organizacij za narodnoobrambno delo. Za doseg socialnih ciljev slovenskega kmeta je ZDKFD pripravljena sodelovati z vsemi ustanovami slovenskega kmeta, s čimer bi okrepiли zahteve kmetskega ljudstva. Resolucija je s tem presegla svetovnonazorsko opredeljenost v korist skupnemu delu in enotnosti narodne volje ob nujnosti reševanja narodnega in državnega obstoja. Letni občni zbor ZDKFD 16. oktobra 1938 v Celju jo je enoglasno sprejel. Dr. Rosina je kot predsednik pododbora za širše mariborsko območje poročal še o delu te mladinske organizacije. Pucljev *Kmetski list* je sprejeto resolucijo sicer objavil, a brez komentarja.²⁴²

Resolucijo je objavilo tudi mariborsko ljudskofrontno glasilo *Edinost* in povabilo Zvezino vodstvo k skupnemu narodnemu sodelovanju. Prav tako je resolucijo natisnil mariborski *Večernik* in razčlenjeval njene odločitve. Soglašal je, da se mora v ospredje postaviti slovenska mlada generacija, starejša politična generacija z nesprejemljivimi političnimi odločitvami pa mora oditi s prizorišča. Resolucija je našla zagovornike tudi v kranjskem ljudskofrontnem glasilu *Sobota* (avgust 1937–avgust 1938). Ob pripravljenosti vodstva Zveze je *Sobota* v dveh razglasih pozivala še ostale mladinske organizacije za skupni mladinski program in ne za skupne ideje in skupni svetovni nazor.²⁴³

Na občnem zboru ZDKFD dne 26. novembra 1939 v Ljubljani je bil Igor Rosina poslednjič izvoljen v vodstveni odbor Zveze.²⁴⁴ V času začetka druge svetovne vojne, točneje 17. novembra 1940, je v Celju potekal zadnji, 16. redni občni zbor ZDKFD. Tedaj je kmetska mladinska organizacija štela okrog 275 društev z 12.000 rednimi člani. Na odborniško mesto za Maribor je bil imenovan Ivan Novačan.²⁴⁵

242 *Gruda*, 1938, št. 6, Nujnost narodne sloge, str. 136; Vidovič-Miklavčič, *Mladina med nacionalizmom in katolicizmom*, str. 200–202.

243 Prav tam.

244 *Gruda*, 1939, št. 11–12, Graditelji prosvete in vaše kulture, str. 251–252.

245 *Gruda*, 1940, št. 11–12, str. 263–264; Košmrlj, Društva kmetskih fantov in deklet, str. 143, 145, 149.

Igor Rosina na mariborski promenadi
s sinom Andrejem leta 1936
(Družinski arhiv Andreja Rosine)

***

Po sovražni zasedbi Dravske banovine aprila 1941 je zlasti nemška nacistična oblast na Štajerskem in Gorenjskem začela s krutimi sredstvi izganjati Slovence kot etnično skupino. Pred hudimi pritiski se je, kot mnogi drugi, narodno zavedni Igor Rosina umaknil v Ljubljansko pokrajino. Tu je v letih 1942/43 prestajal italijansko zaporno kazen. Po italijanski kapitulaciji 1943 se je vključil v partizansko osvobodilno gibanje in v pomembnih organih na osvobojenem ozemlju v Beli krajini sodeloval kot pravnik.²⁴⁶

Tudi najštevilnejši mladinski organizaciji v liberalnem taboru, Sokoli in Zveza kmeških fantov in deklet, ki sta ves čas vzajemno sodelovali, sta se leta 1941 vključili v OF in v partizanske enote po vsej Sloveniji. Mnogi njuni člani so padli kot talci ali kot partizani že v prvem ali drugem letu sovražne okupacije.

Če združimo dejavnost Igorja Rosine kot ideologa na eni strani in kot aktivista Zveze kmeških fantov in deklet na drugi, se bolj ali manj kaže medsebojna prepletenost obeh vlog. Obojestranska dejavnost se kaže v objavi ideoloških člankov v tisku (*Kmeški list*, *Gruda*) in hkrati v številnih predavanjih in osebnih

²⁴⁶ Šelih, Dr. Igor Rosina, str. 289.

stikih v posameznih društvih, še zlasti v severovzhodnih in severnih predelih Slovenije. Rosina je bil posebej dejaven v vlogi člana osrednjega vodstva ZDKFD in člana Zveze kulturnih društev Maribor.

Obdobje delovanja Igorja Rosine bo preglednejše, če ga razdelimo na posamezna podobdobja. V prvem, to je v času Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, je bil od srede dvajsetih let predvsem glasnik slovanskega agrarizma. Idejno in osebno je bil povezan s Češkoslovaško (Antoninom Švehlo) in bratoma Radić (HSS). Veliki vzor kmečkega voditelja v Bolgariji pa mu je vsa leta ostal Aleksander Stambolijski.

V liberalno-unitarnem taboru pomeni od srede dvajsetih let vidno prelomnico ustanovitev kmetske mladinske organizacije ZDKFD. Kot prosvetnokulturne organizacije so se njena društva posvetila predvsem izobraževalni in samoizobraževalni dejavnosti na gospodarskem, kulturnem in političnem polju, z upoštevanjem moralnih in verskih temeljev. Prerod slovenskega naroda so člani teh društev videli samo v množičnem kmečkem gibanju. Ob tem se je uveljavila idejna utemeljitev Igorja Rosine »kmet je narod«, ki je utirala pot »novi kmetski miselnosti«, s čimer je krepila kmetsko delavsko gibanje ZDKFD. V Sloveniji je bil najbolj množični stan kmečki, zato je bilo narodno vprašanje kmečko vprašanje. V tem času je bila v okviru delovanja slovanskega agrarizma vse bolj prisotna »kmetska demokracija«.

Z veliko gospodarsko krizo, v Jugoslaviji z uvedbo kraljeve diktature in vladavino edine stranke JRKD, poznejše JNS, je bila ZDKFD deležna političnega varuštva in podpore. Ideolog Igor Rosina je pisal, da »kmetska demokracija« ni več mogoča, saj to novo obdobje terja absolutno podreitev posameznika družbi, četudi bosta okrnjeni njegova »svoboda in individualiteta«. Potrebno bo graditi nacionalni solidarizem z uvajanjem načrtnega dirigiranega gospodarstva z obvezno izvedbo zadružne organizacije konsumentov. Zavračal pa je vse bolj svobodno liberalno produkcijo in konkurenco. ZDKFD je kot novodobna kmetska organizacija prav v letih 1932–1935 beležila plodovito organizacijsko rast njenih društev. V njih so se raznovrstne dejavnosti v skladu s programom odvijale v različnih predelih Slovenije.

Po petomajskih volitvah 1935 je liberalni tabor prešel v opozicijo. Pod novo vlado slovenskega dela JRZ z notranjim ministrom Antonom Korošcem je bila ZDKFD deležna političnega nasilja in zasledovanja. ZDKFD je ves čas poudarjala in se branila, da je nadstrankarska mladinska organizacija. Toda posameznikom kot samostojnim osebam je bilo dovoljeno, da so se politično udejstvovali. Številna društva so na mnogih kmetsko-mladinskih taborih obujala tradicije kmečkih uporov in prirejala množične manifestacije ob tekmah kmečkega dela.

Vse bolj so Zvezina društva postajala središčna mladinska kmetijska organizacija v slovenskih vaseh.

S priključitvijo Avstrije k nacistični Nemčiji so tako sicer politično heterogeno usmerjeni člani vodstva Zveze kot tudi člani društev sprejeli ljudskofrontna napotila. Zvezina resolucija *Nujnost narodne sloge*, objavljena v *Grudi* spomladi 1938, je bila odmevno sprejeta. Poglobila je zavest graditve skupnega narodnoobrambnega programa in gibanja. Po zlomu aprila 1941 se je ZDKFD kot samostojna kmetijska mladinska organizacija vključila v OF in v osvobodilno gibanje slovenskega naroda.

K takšnemu razvoju in odločitvam je svoj delež prispeval tudi dolgoletno dejavni ideolog in aktivist ZDKFD Igor Rosina.

